

**Чортківська гімназія ім. Маркіяна Шашкевича
Літературно-краєзнавчий музей
о. Маркіяна Шашкевича**

**Всеукраїнський конкурс екскурсіводів
музеїв навчальних закладів
«Край, в якому я живу»**

**БУДИТЕЛЬ
ГАЛИЦЬКОЇ РУСИ**

**ЕКСКУРСІЯ ЛІТЕРАТУРНО-КРАЄЗНАВЧИМ МУЗЕЄМ
О. МАРКІЯНА ШАШКЕВИЧА**

Споминаймо, браття милі...
Щоби спомин спосіб дав –
Воскресити в новій силі.
Руську славу, руську власть!

У яскравому сузір'ї геніїв української культури свято шануємо славного сина України, Будителя Галицької Русі Маркіяна Шашкевича, день народження якого відзначаємо в сонячні листопадові дні. Це горде ім'я носить наш навчальний заклад – гімназія, заснована в 1911 році українським просвітницьким товариством “Рідна школа”.

Час переконав нас, що це велика людина, адже він у серці виносив скарб “Русалки Дністрової” – першої в Галичині друкованої книжки українською мовою, він “рідну матір – мову воскресив і окропив дністровською водою”.

**Пам'ятний хрест
на Білій горі,
встановлений в
1893р.**

Не марно пронеслося крилате слово Маркіяна і його найперших товаришів – Якова Головацького та Івана Вагилевича. Вони, всьому слов'янству звісна “Руська Трійця”, поклали перший камінь, на якому виросла велична літературна споруда.

Знаменно, що на честь 100-річчя з дня народження поета на Білій Горі у Підлиссі постав 25-метровий пам'ятний хрест в честь великого попередника і натхненника Івана Франка. Виголосив промову священник Володимир Кольба, який сказав:

“Оця гора з пам'ятником Маркіяна нехай стане посестрою Тарасової могили, й сюди нехай спішить кожний, щоб зачерпнути віри й надії в кращу долю народу. Високо піднесене знам'я хреста най благословить увесь український нарід дійти через хрест до воскресіння”. Тож і ми черпаймо в нього сили духу, твердості дії, щоб воскресити те, що відродило нас як націю, народ, державу.

У 1993 році відзначалася 150 річниця від дня смерті безсмертного Галицького Кобзаря та 100-річчя перезахоронення його тлінних останків на Личаківському цвинтарі у Львові.

Саме в ці ювілейні листопадові дні у нашому навчальному закладі відкрито святиню – кімнату-музей отця Маркіяна Шашкевича. Урочисте освячення музею відбулося в день відзначення 125-літнього ювілею Товариства “Просвіта” в присутності учителів, гімназистів, представників громадськості міста, а також гостей: доцента – шашкевичезнавця Тернопільського педінституту п. Осипа Петраша, тодішнього редактора журналу “Тернопіль” п. Михайла Ониськіва, завідувача обласним архівом, співредактора газети “Русалка Дністрова” п. Богдана Хаварівського, працівників обласного телебачення п. Миколи Шота і Василя Балюха. Священик УГКЦ Роман Гончарик освятив наш музей.

**Там ти скаже дуб старенький
І єден і другий,
Ак там жив єм ще маленький
Без журби, без туги.
Там колодязь студененький,
А дуб воду тягне,
Не так щастя як той води
Моя душа прагне.**

**Будинок, де
народився
Маркіян
Шашкевич**

У селі Підлиссі Золочівського повіту на Львівщині в родині отця Семена Шашкевича і Єлизавети з родини Авдиківських, 6 листопада 1811р. народився він – майбутній Будитель народний (маємо свідоцтво про хрещення Маркіяна). Ось таким був дім його діда отця Романа Авдиківського, тут народився поет, тут минуло його дитинство.

Проборство знаходилося в казковому місці: садиба потопала у розкішному саду. І до сьогодні шумлять дерева, оспівані в спогадах.

**Криниця на
проборстві
о. Романа
Авдиковського**

Збереглася знаменита криниця з високим журавлем, де “ дуб воду тягне”.

В ній аж гуготіла з глибин кришталева вода, і, видно, бив у ній міцний джерельний струмінь, бо приходили до неї на плебанію парафіяни села, набирали у відра і цебрики холодної до ломоти води, а вона не вичерпувалася.

Обсаджена молодими дубами плебанія тільним віконцем виходила на вузьку смугу соснового бору, а направо від узлісся виднілося село Княже - парохія Маркіянового батька отця Семена.

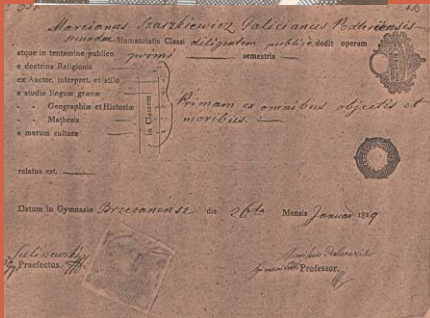
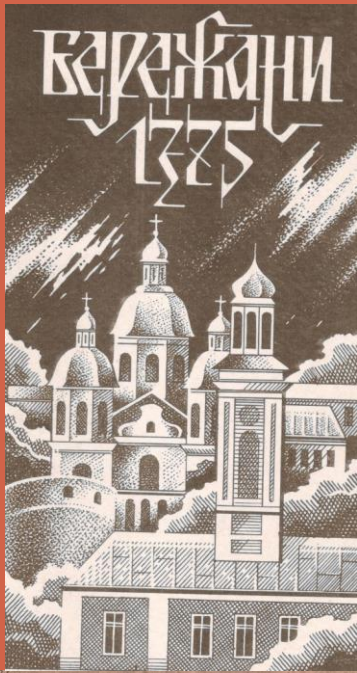
**Віра серця мого, як Бескид ,
Твердо постановилась на любови...
Вирвеш ми очі і душу ми вирвеш,
А не возьмеш милости і віри не возьмеш,
А не видреш любови і віри не видреш,
Бо руське ми серце та й віра руська.**

Маркіян Шашкевич

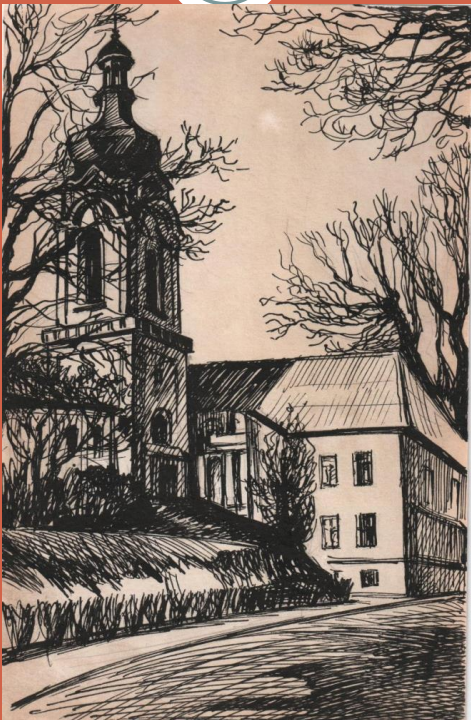
**Ази освіти Маркіян
здобув у дяка з Білого
Каменя, а десятирічним
хлопцем закінчив
окружну школу у
Золочеві.**

**Для продовження
навчання батьки
віддають його у львівську
Домініканську гімназію.
Експонований атестат
засвічує успіхи Маркіяна-
гімназиста.**

**Свідцтво про
навчання у
Бережанській
гімназії**

Продовжував навчання Шашкевич у шестикласній гімназії в Бережанах. Порядки тут були суворі. За будь-який непослух учнів саджали у “карцер”, а відстаючих – на останню, “ослячу лаву”. Навчання велося німецькою і латинською мовами. За кілька слів, сказаних по-українськи, “винного” записували у спеціальну книгу, яку йому вішали на груди.

Церква св. Духа, а далі
будинок
Греко-католицької
Духовної
Семінарії у Львові

1829 р. Маркіян Шашкевич почав відвідувати філософські студії Львівського університету і одночасно став слухачем Львівської духовної семінарії – єдиного вищого навчального закладу в Галичині, де дітям різночинної інтелігенції надавалися житло, одяг і харч. Саме в цей час на долю юнака випало немало життєвих труднощів, відбулося перше серйозне випробування його мети – “служити на благо народу, на благо відродження української народної словесності” (Я.Головацький).

Доктор Іван Ільницький, професор Львівської Духовної Семінарії
Єпископ Іван Бохенський, професор Львівської Духовної Семінарії

Доктор Веніамін Левицький, професор Львівської Духовної Семінарії

На початку 1830 року Шашкевич був виключений з семінарії з-за такого проступку: раз вийшов з одним питомцем до міста, забарився там і не повернувся своєчасно додому, і духовні власті покарали його так строго.

Для 19-річного юнака материн брат, Захар Авдиківський дав притулок у закладі для убогих. Маркіян вчить дітей, наймається писарем, щоб прожити, бо батько, розгніваний на сина, зрікся його. Разом з тим наполегливий юнак вивчає слов'янські мови, студією давні хроніки.

1833 року Маркіяна Шашкевича поновлено в семінарії, де він закінчив вивчати філософію – двохрічний курс з великими клопотами, одержав право студіювати богословіє за державний кошт.

Наставники Маркіяна: єпископ Іван Брюховецький, доктор Іван Ільницький, доктор Бенедикт Левицький.

В ті 30-ті роки з'явилася стаття польського науковця Йосипа Лозинського “О впровадженю абецадла польського до пішменіцтва руського”.

Автор та його прихильники намагалися перевести українське письмо на польський алфавіт, так звану латинку.

Маркіян Шашкевич дав їм сміливу відсіч, виступивши з полемічним трактатом “Азбука і абецадло”. Книжечка ця була видана 1836 року польською мовою у Перемишлі на кошти, зібрані семінаристами. У нашій експозиції фотокопія її титульної сторінки, у вітрині – передрук з оригіналу, зроблений у Канаді (Вінніпег) видавництвом “Бібліотека Шашкевичіяни” 1969 року. Цей дар отримано через п. Надію Волинець з Бережан від доктора Романа Смика.

Поет і громадянин засвідчував:

Віра серця мого, як Бескид

Твердо постановилась на любови...

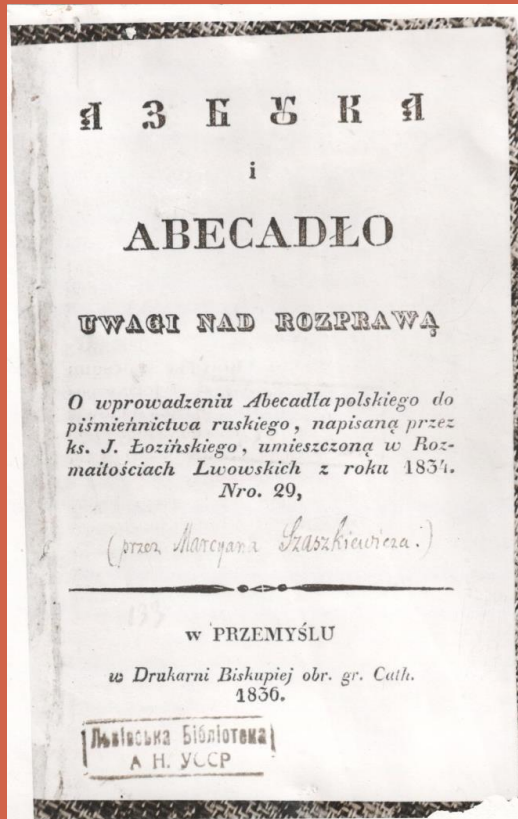
Вирвеш ми очі і душу ми вирвеш,

А не возьмеш милости і віри не возьмеш

Бо руське ми серце та й віра руська.

Яків Головацький згодом писав:

“Коли б галичани в 30-х роках прийняли польське “абецадло”, пропали би руська індивідуальна народність, пропав би руський дух.”

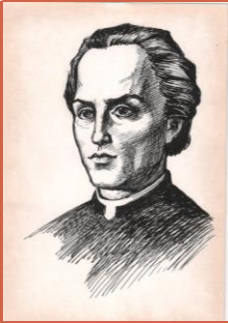
“Азбука” і
“Абецадло”

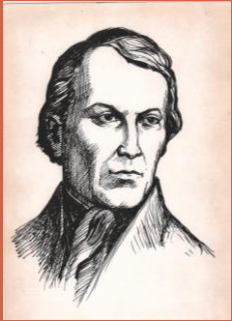
**Земний уклін вам, хто відстояв
свій вік, свій дім, свій чесний хліб...
Не онімечили святої,
Не спольщили, хоча й могли б.**

**Ми ладні руки цілувати
Тому, хто у страшній порі
Зберіг для нас дзвінкі Карпати
І мову голубу зберіг.**

Іван Драч

Маркіян Шашкевич

Іван Вагилевич

Яків Головацький

22-річний Маркіян очолив у Львівській греко-католицькій семінарії гурток своїх однодумців – “Руську трійцю”. І вирушила молода когорта “разом к світлу”. Крім Івана Вагилевича і Якова Головацького сюди входило ще кільканадцять студентів. Про їх діяльність розповідає в однойменній книзі відомий шашкевичезнавець, доцент Тернопільського педагогічного інституту пан Остап Петраш.

Під керівництвом Маркіяна Шашкевича молоді ентузіасти уклали перший рукописний збірник своїх віршів народною мовою під заголовком “Син Русі”. Вже у самій назві чулося гордо-непокірне, а вміщені поезії – їх всього 15 – вражали щирістю.

Серед них “Слово чителєй руського язика”.

**Дайте руки, юні друзи,
Серце к серцю най припаде,
Най щезають тяжкі туги,
Ум охота най засяде.**

**Разом, разом, хто сил має,
Гоніть з Русі мраки тьмаві;
Зависть най нас не спиняє, -
Разом к світлу – друзи жвавіві!**

Члени гуртка вирушили “в народ”, дбаючи про культурне відродження західно - українських земель. Вони вивчають пам’ятки старовини, збирають фольклорні матеріали, учаться мудрості народної. Діяльність юних патріотів, зокрема їх спроба видати “Зорю” – першу в Галичині книжку народною мовою, стривожила Львівську поліцію. Епіграфом Шашкевич подав такі слова: “Світи, зоре, на все поле, закіль місяць зійде”.

Ювілейна бібліотека Т. 1.

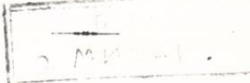

Русалка Дністрова

№: 246.

Вдруге видана з нагоди
столітніх уродин Маркіяна
Шашкевича.
(З портретом і подібною
письм поета).

ТЕРНОПІЛЬ.

Накладом терноп. Товариства:
„Інститут жіночий ім. княгині
Ярославни“.
„Друкарня Подільська“ Й. Степка.
1910.

**Русалка
Дністровая,
видання
1910 р.**

**Не зійшов Маркіян зі своєї
подвижницької дороги. Приблизно в той
час він виголошує в семінарії публічну
промову українською мовою. Це – як грім
з ясного неба. За спогадом одного з
присутніх тоді відразу “Український дух о
сто процентів піднісся”.**

**На шляху своєї мандрівки славетна
“трійця” – посестра Кирило-
Мефодіївського братства на галицькій
землі – запалила першу ватру
демократичної культури – безсмертний
альманах “Русалка Дністровая”, виданий у
Будимі (Будапешті) 1837 року.**

**Ви бачите фото титульної сторінки
першого видання альманаху, і наступного
– 1910 року в Тернополі, напередодні
сторіччя від дня народження поета. У
вітрині – фотокопії видання альманаху
1972 року у Києві.**

РУСАЛКА
дністроя

Ruthenische Volks-Lieder.

У БУДИМЪ
Письмом Корол. Всеучилища Пештанского.
1837.

**Русалка
Дністроя,
видання
1837 р.**

Майже весь тираж першого видання був конфіскований властями, але більше 200 примірників вже тоді потрапило до рук читачів.

Директор Львівської поліції Пайман, як пише Яків Головацький у спогадах, висловився тоді зовсім ясно:

“Ці безумці хочуть воскресити мертву руську національність”.

Книжка з чисто галицьким профілем стала всеукраїнським явищем за змістом, мовою, духом.

Маємо “Передслів”я” Шашкевича, яке за словами літературознавця Олександра Білецького, можна розглядати як свого роду “маніфест” відродження української літератури в Галичині.

“Зволила добра воля появи́тися і у нас збірка́м наро́дних наших пісе́нь і іншим хоро́шим ці́новани́м діла́м (йде́ться про но́ву літе́ратуру на вели́кій Украї́ні (О.Б.)

Є́ то нам як за́ранне́ по до́вгих тьма́вих но́чах, як ра́дість на ли́ці неща́сного, ко́ли лу́чша на́дія пере́мчить крі́зь се́рце є́го: су́ть то здо́рові, по́вноси́льні рі́стки, о ко́трих нам ці́лою ду́шею дба́ти, о́грівати, пле́кати і зро́щати, до́ки під кри́лом ча́су і до́брих вла́днува́телів хоро́шою і крі́пкою за́сіяють вели́ччу”.

Чи знаєш, люба, чим
твій погляд сяє –

Чарівним блиском
щастя неземного.

І перед ним гризота
відступає,

Життя вогнем
займається від
нього...

Чи знаєш, серце, чим
є твій цілунок? –

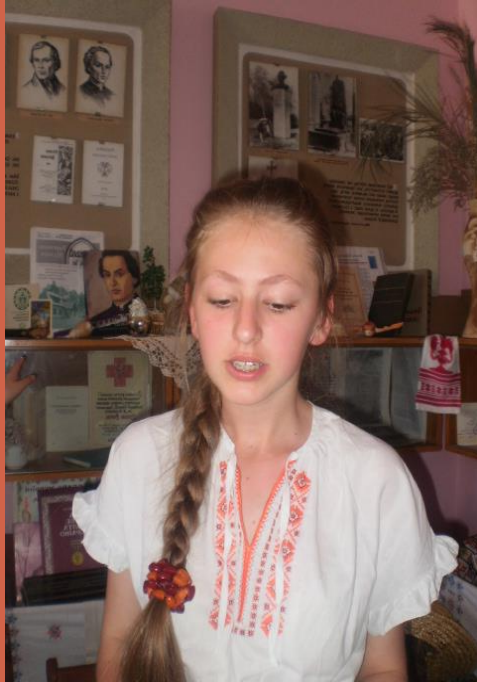
То крапельина для
грудей страждених,

Для бджілки – цвіту
запахущий трунок,

Солодка розкіш неба
– для блаженних!

**Короткі, як спалахи, останні роки життя
Маркіяна Шашкевича. Проблиск щастя,
убогість та постійна боротьба з недугою...**

**Влітку 1837р. М.Шашкевич закінчив
теологічні студії і мав можливість
залишитися на службі в консисторському
департаменті. Та перемогла його народна
нехоть до показної святості, перемогло
бажання жити звичайним земним життям,
пізнати його радощі й печалі. В лютому
1833 р. він одружився з Юлією
Крушинською з села Деревня
Жовківського повіту. Ця вродлива жінка
(пізніше газети назвуть її найвродливішою
в Галичині) розділила гірку долю свого
чоловіка, смерть першої дитини і турботи
про сина Володимира. Це їй присвятив
Маркіян один із найліричніших віршів.**

Консисторія посилає непокірного Шашкевича в найглухіші села Галичини – Гумниська, Нестаничі, Новосілки, де він служить підмінним священиком. Даремно він скаржився: “Мочариста місцевість, помешкання, що не мало відремонтованих вікон, печі та підлоги небезпечні для грудної недуги”. Розповідають, що, сам голодуючи, священик наділяв “последнім своїх грошом” убогого прихожанина.

Втрачаючи зір і слух, Маркіян Шашкевич не перестає працювати. Маємо автографи його останніх віршів: послання Миколі Устияновичу “Побратимові”, “Бандурист” – уривок із задуманої поеми “Перекинчик бісурманський”.

Виписка з метричної книги фіксує, що 7 червня 1843 р. поет помер. Поряд із цим сумним документом – автограф останнього твору “Псалми Русланові” – незавершеного, написаного слабючою рукою, але мужнім серцем.

**“ Сполошиш ми долю і проженеш щастя,
день ми спаморочиш, і світ ми западе,
нуждою мя вдариш і нашлеш ми злидні,
світ ми спустує і йме ворогувати, знидіє
радість, і плач мя огорне, туга ми ранком і
вечером журба, і ніч мине сонна, і
горьованє з сонцем; вирвеш ми очі і душу
ми вирвеш, а не видреш любови і віри не
вирвеш, бо руське ми серце та віра руська”.**

Перепоховання тлінних останків о. Маркіяна на Личаківському цвинтарі

Цієї могили нарід не забуде довгі століття, бо зберати його буде біля неї велике ім'я що перед роками було товчком цілого нашого відродження. А днесь є для нас і остане на віки криницю живої, цілющої води.

**Митрополит
Андрей Шептицький**

**Михайло
Возняк**

**Василь
Щурат**

Наукове Шашкевичезнавство розбудовували Михайло Возняк, Василь Щурат.

Культ Маркіяна у Галичині в період між двома війнами створювався на основі душ пастирської діяльності – значної, хоч і короткочасної. Маркіян стає головним героєм шкільних вистав, а його патріотичні поезії заповоняють літературно – концертні програми, найкращі композитори кладуть їх на ноти.

Портрет автора “Веснівки” доходить до кожної української хати в Галичині і на Буковині, на чільному місті поруч із портретами Шевченка, І. Франка.

**Надгробний пам'ятник на могилі
Маркіяна Шашкевича на
Личаківському Цвинтарі у Львові**

Пам'ятник на території музею-садиби у Підлиссі

Він виступив з проповіддю в народній мові... зелектризував усіх і викликав захоплення. За ним пішли інші. Українська мова... понеслась по селах, церквах і народ стрепенувся.

**Митрополит
Йосиф Сліпий**

М.

**Пам'ятник Шашкевичу
м. Вінніпег, Канада**

**Члени кураторії Інституту-
заповідника Маркіяна
Шашкевича в м. Вінніпезі**

Оформляючи заповіт Маркіяна, організатори його виходили із основних заłoженъ, що спільності в діаспорі доводиться найперше зберігати її культурні вартості, що є невідлучними складниками рідної духовності, історії, науки і культури.

Доктор Михайло Марунчак,
Голова кураторії Інституту-заповідника
Маркіяна Шашкевича

Михайло Шалата

**Через Шашкевича
проходить животворний
зв'язок поколінь. Дух Маркіяна
окрилюючий.**

**Кафедра української
літератури Дрогобицького
педінституту ім. Івана Франка
на чолі з відомим
шашкевичезнавцем Михайлом
Шалатою (експонуємо його
монографію) створює добрі
умови для роботи наукових
пошуків, зацікавленого
спілкування вчених.**

**Ліс яворовий шумить,
Пісня дзвенить соловіно,
Будеш, Будителю, жить,
Доки живе Україна.**

Дмитро Павличко

**У червні 1987 року у
Бережанах з нагоди відкриття
меморіальної дошки на честь
М. Шашкевича на будинку, де
містилася гімназія, на
велелюдному мітингу
виступив сучасник О. Гончар.**

**Ось фотографія: Олесь
Гончар та діячі культури
Тернопілля на святкуванні
175-ліття Будителя Галицької
Русі в селі Підлисся.**

7 червня 1993 року з нагоди відзначення 150 ліття з дня смерті Галицького Кобзаря у Підлиссі та на Білій Горі відбулися поминальні заходи.

Серед учасників – вчителі Чортківської гімназії ім. Маркіяна Шашкевича.

Стенд 8

**Нехай святяться всі твої діла,
Моя Вітчизно, стороно кохана.
Та чи на світі нині б ти жила,
Якби не слово й діло Маркіяна.**

Роман Совяк

**30 серпня
1992 року**

У 1992 році Чортківській гімназії повернуто її статус. А разом із ним – ім'я Маркіяна Шашкевича, котре присвоєно закладу в часі заснування 24 серпня 1911 року.

З тих пір учні та вчителі несуть слово Маркіяна, продовжуючи справу свого патрона.

**Шевчук
Степан
Васильович —
автор портрета
Маркіяна
Шашкевича**

Портрет Маркіяна Шашкевича – робота нашого самодіяльного художника пана Степана Шевчука. Відомо, що час не зберіг власне зображення поета. Степан Васильович творчо скористався фотографіями Маркіянового брата, скульптурними зображеннями поета. Бачимо вольове обличчя, прозірливий, впевнений погляд в надії, що започаткована ним праця вистелить для України дорогу розквіту національної освіти і культури.

За спогадами сучасників Будителя, Маркіян був чоловіком середнього зросту, щуплий, але меткий, волосся мав ясно-русе, очі сині, тужні, лице худощаве; сам був м'якого, доброго серця, в товаристві дотепний і забавний.

**Ти , мов отча хата, щира і привітна,
Відкриваєш двері дочкам і синам.**

І, немов матуся рідна, ти нас

зігриваєш,

Як зігрів наш дух і волю славний

Маркіян.

Василь Кузик

“Гімн гімназії”